

11/1

GEJZA BUKOWSKI

(1858 — 1937).

Wspomnienie pośmiertne.

GEJZA BUKOWSKI urodził się w r. 1858 w Bochni, gdzie też uczęszczał zrazu do szkół. Później przeniósł się do Cieszyna i tam ukończył gimnazjum w r. 1877. Na studia uniwersyteckie udał się do Wiednia i poświęcił się geologii, która wówczas znajdowała się tam w okresie wspaniałego rozkwitu, dzięki wielkim mistrzom E. SUESSOWI i M. NEUMAYROWI. W r. 1881 BUKOWSKI doktoryzuje się na podstawie rozprawy p. t.: „Beitrag zur Kenntniss des Jura in Polen“. W latach 1885—1888 był asystentem NEUMAYRA. W roku 1887 wyjeżdża jako stypendysta uniwersytetu wiedeńskiego na wyspę Rodos, rozpoczynając serię swych podróży małoazjatyckich, które prowadzi następnie z ramienia wiedeńskiej Akademii Umiejętności aż do roku 1891.

W r. 1888 BUKOWSKI wstępuje do służby w Państw. Zakładzie Geologicznym w Wiedniu, jako praktykant, zostając następnie kolejno: asystentem w r. 1893, adiunktem w r. 1897, geologiem w r. 1900 i wreszcie starszym geologiem w r. 1902. Na tym stanowisku pozostaje aż do rozpadnięcia się Austrii. Wówczas powraca do Polski i w r. 1919 wstępuje do Państw. Instytutu Geologicznego w Warszawie, gdzie został przydzielony do Wydziału Naftowo-Solnego. W r. 1926 przechodzi BUKOWSKI na własną prośbę w stan spoczynku. Ostatnie lata życia spędził w rodzinnej Bochni, gdzie zmarł 1 lutego 1937 r. Zmarły był od r. 1891 członkiem Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie; w r. 1916 uzyskał tytuł starszego radcy górniczego; od r. 1925 był korespondentem Związkowego Zakładu Geologicznego w Wiedniu.

Naukowa działalność BUKOWSKIEGO obejmuje trzy okresy. W pierwszym związany był z uniwersytetem wiedeńskim. Opracował on wówczas utwory jurajskie Częstochowy, na podstawie badań w terenie i własnych zbiorów. Rezultatem tych badań jest najpierw wspomniana wyżej rozprawa

doktorska (nieopublikowana) z r. 1881, a następnie duża monografia w roku 1887 (3). Monografia ta jest do dziś dnia podstawowym dziełem o jurze częstochowskiej. Autor podaje w niej stratyografię terenu od batonu do oksfordu włącznie, oraz szczegółowy opis przeszło 50 gatunków amonitów, w tym wielu form nowych. Porównywa on również jurę częstochowską z krakowską, oraz z dalszymi wystąpieniami jury w Rosji i w środkowej Europie. — Z tego okresu pochodzi również notatka o źródle jodowym z podkarpackiego miocenu w Woli Dębińskiej, 18 km na wschód od Bochni (1).

Drugi, najdłuższy okres pracy naukowej BUKOWSKIEGO przypada na czas jego służby w Państw. Zakładzie Geologicznym w Wiedniu. W tym okresie prowadzi on badania głównie w trzech, odległych od siebie regionach: na Morawach, w Dalmacji i w Azji Mniejszej.

Badania na Morawach prowadził BUKOWSKI w latach 1887 — 1899, z przerwami, spowodowanymi najpierw przez podróże małoazjatyckie, a następnie przez równoległe prowadzone zdjęcia w Dalmacji. Studia BUKOWSKIEGO na Morawach odnoszą się do pd. zach. zboczy Sudetów, na wschód od doliny górnej Morawy, zbudowanych głównie z utworów krystalicznych, dewonu i kulmu. Z obszaru tego dał nam BUKOWSKI szereg mniejszych rozpraw, oraz mapę ark. Mährisch-Neustadt — Schönberg w skali 1 : 75.000 z objaśnieniem (42 — 43).

Zdjęcia w południowej Dalmacji rozpoczął BUKOWSKI w r. 1893. I tu również mamy do zanotowania wiele rozpraw i przyczynków, oraz dwa arkusze szczegółowej mapy południowej Dalmacji w skali 1 : 25.000, a mianowicie ark. Budua (Budva), wydany w r. 1903 (39) wraz z tekstem objaśniającym w r. 1904 (41), oraz ark. Spizza w dwóch połówkach, wydanych w roku 1909 (50, 51) z tekstem w r. 1912 (53). Specjalne prace poświęcił BUKOWSKI poszczególnym utworom tego terenu: karbonowi (34, 48), triasowi (25, 29, 30) i jego głowonogom (26), oraz skałom wybuchowym tego okresu (46), jurze (52), kredzie (49) i fliszowi cecońskiemu (47), a wreszcie złożom rtęci (36). BUKOWSKI zdawał sobie doskonale sprawę ze skomplikowanej budowy geologicznej tego terenu i już wówczas mówił wyraźnie o nasunięciach i oknach tektonicznych. Badania swe kontynuował w latach 1911 — 1914 ku północy i ku zachodowi od Budua; opublikował on je w r. 1927 wraz z mapą w skali 1 : 25.000 (64). Nasunięcia, o których była mowa jeszcze w pracach poprzednich, interpretowane są tu już jako prawdziwe płaszczowiny: głębsza — Cukali i wyższa — czarnogórsko-północno-albańska, nasunięte na autochton. Oprócz wymienionych obszarów, BUKOWSKI badał także okolice Bocce di Cattaro (54), oraz wysp Mezzo (Lopud), Calmetta (Koločep) i Scoglio S. Andrea koło Raguzy, oraz dał zdjęcie geologiczne tych wysp w skali 1 : 25.000 (56). W czasie IX Międzynar. Kongresu Geologicznego w r. 1903 BUKOWSKI prowadził 5-dniową wycieczkę po południowej Dalmacji (37, 38).

Gejza Bukowski

Podróże małoazjatyckie BUKOWSKIEGO z lat 1887 — 1891 obejmowały wyspy Rodos, Kasos (koło Krety) i Samos, oraz zachodnie części Anatolii. Prócz wielu notatek i sprawozdań z podróży, wymienić należy dużą pracę o wyspie Rodos (mapa 1 : 120.000 z obszernym tekstem objaśniającym, 31), oraz opis fauny lewantyńskiej tejże wyspy (39 gat. mięczaków, 22, 27), a na kontynencie małoazjatyckim okolice Balia Maaden w Myzji w skali 1:30.000 (16). BUKOWSKI dał również przyczynki do fauny konchiologicznej morską akwitanu w Davas, w Karii (55, 57). Wreszcie na IX Międzynar. Kongresie Geologicznym w Wiedniu BUKOWSKI w referacie swym przedstawił w syntetycznym ujęciu postępy w znajomości stratygrafii Małej Azji (40). Geograficzne odkrycia BUKOWSKIEGO zostały uwzględnione w topograficznej mapie zachodniej części Małej Azji, wydanej przez H. Kieperta w Berlinie.

Ponadto BUKOWSKI prowadził przygodnie badania na Śląsku Opawskim, w Dolnej Austrii, w Czarnogórze, Bośni, Hercegowinie (35), Grecji i Albanii (złóża miedzi na wschód od Skutari).

Po powrocie do Polski rozpoczyna BUKOWSKI trzeci okres swej pracy naukowej. Zwraca się on teraz do badania swych rodzinnych stron — Bochni i jej okolic. W tym przedmiocie ogłasza w Sprawozdaniach i Posiedzeniach P. I. G. cały szereg notatek i pomniejszych rozpraw, a wreszcie daje szczegółową mapę geologiczną w skali 1:25.000 wraz z tekstem (66). Mapa ta obejmuje pas przeszło 5 km szerokości, a przeszło 26 km długości, na pograniczu Karpat i ich przedgórze. Będąc rezultatem bardzo drobiazgowych badań w terenie, jest ona mapą zakrytą, gdzie z wielką skrupulatnością oznaczono odkrywki formacyj fliszowych, oraz miocenu podkarpackiego, wynurzających się spod pokrywy czwartorzędu. Tak więc BUKOWSKI, spędziwszy większą część życia za granicą, pracę swą naukową rozpoczął i zakończył badaniami Polski.

Omawiając działalność naukową BUKOWSKIEGO, niepodobna pominąć milczeniem roli, którą odgrywał w Państw. Zakładzie Geologicznym w Wiedniu. Jako jedyny Polak w tej instytucji służył zawsze chętnie pomocą, wskazówkami i dobrą radą tym licznym polskim geologom, którzy przybywali na studia do stolicy naddunajskiej.

Cześć Jego pamięci!

St. K.

SPIS PRAC GEJZY BUKOWSKIEGO

LISTE DES TRAVAUX DE GEJZA BUKOWSKI

1. 1886. Mitteilung über eine neue Jodquelle in der miocänen Randzone der Karpathen und über Algenfunde in den wasserführenden Schichten. *Verh. geol. R. A.*
2. 1887. Über das Bathonien, Callovien und Oxfordien in dem Jurarücken zwischen Krakau und Wieluń. *Ibidem.*
3. „ Über die Jurabildungen von Czenstochau in Polen. *Beitr. zur Geol. und Paläont. Oesterr.-Ung. T. V.*
4. „ Vorläufiger Bericht über die geologische Aufnahme der Insel Rhodus. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Wien Bd. XCVI.*
- 4a. „ Über das Bathonien, Callovien und Oxfordien in dem Jurarücken zwischen Krakau und Wieluń. *Verh. geol. R. A.*
5. 1889. Reisebericht aus der Gegend von Römerstadt in Mähren. *Verh. geol. R. A.*
6. „ Der geologische Bau der Insel Casos. Mit 1 Karte. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Bd. XCVIII.*
7. „ Grundzüge des geologischen Baues der Insel Rhodus. Mit 1 Karte. *Ibidem. Bd. XCVIII.*
8. 1890. Geologische Aufnahmen in dem krystallinischen Gebiete von Mährisch-Schönberg. *Verh. geol. R. A.*
9. „ Reisebericht aus Kleinasien. *Anz. Akad. Wiss.*
10. „ Zweiter Reisebericht aus Kleinasien. *Ibid.*
11. „ Dritter Reisebericht aus Kleinasien. *Ibid.*
12. „ Vorläufiger Schlussbericht über eine geologische Reise in Kleinasien. *Ibid.*
13. 1891. Reisebericht aus dem Seengebiete des südwestlichen Kleinasien. *Ibid.*
14. „ Kurzer Vorbericht über die Ergebnisse der im südwestlichen Kleinasien durchgeführten geologischen Untersuchungen. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Bd. C.*
15. 1892. Vorläufige Notiz über die Molluskenfauna der levantinischen Bildungen der Insel Rhodus. *Anz. Akad. Wiss.*
16. „ Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Balia Maaden im nordwestlichen Kleinasien. (Mysien). Mit 1 Karte 1:30.000. *Verh. geol. R. A.*
17. „ Geologische Forschungen im westlichen Kleinasien. *Ibid.*
18. „ Einige Bemerkungen über die pliocänen Ablagerungen der Insel Rhodus. *Ibid.*
19. „ Reisebericht aus Nordmähren. — Die Umgebung von Müglitz und Hohenstadt und das Gebiet von Schönberg. *Ibid.*
20. 1893. Reisebericht aus dem südlichen Dalmatien. *Ibid.*
21. „ Über den Bau der südlichen Sudetenausläufer östlich von der March. *Ibid.*

22. 1893. Die levantinische Molluskenfauna der Insel Rhodus. Theil I. *Denkschr. Akad. Wiss. Bd. LX.*
23. 1894. Vorläufige Notiz über die levantinische Molluskenfauna der Insel Rhodus. *Anz. Akad. Wiss.*
24. „ Geologische Mitteilungen aus den Gebieten Pastrovicchio und Spizza in Süddalmatien. *Verh. geol. R. A.*
25. 1895. Einige Beobachtungen in dem Triasgebiete von Süddalmatien. *Ibid.*
26. „ Cephalopodenfunde in dem Muschelkalk von Braič in Süddalmatien. *Ibid.*
27. „ Die levantinische Molluskenfauna der Insel Rhodus. Theil II. *Denkschr. Akad. Wiss. Bd. LXIII.*
28. 1896. Über den geologischen Bau des nördlichen Theiles von Spizza in Süddalmatien. *Verh. Geol. R. A.*
29. „ Zur Stratigraphie der süd-dalmatinischen Trias. *Ibid.*
30. „ Werfener Schichten und Muschelkalk in Süddalmatien. *Ibid.*
31. 1898. Geologische Übersichtskarte der Insel Rhodus (Karte 1:120.000). *Jhrb. geol. R. A.*
32. 1900. Vorlage des Kartenblattes Mährisch-Neustadt — Schönberg. *Ibid.*
34. 1901. Über das Vorkommen carbonischer Ablagerungen im süddalmatinischen Küstengebiete. *Ibid.*
35. „ Beitrag zur Geologie der Landschaften Korjeniči und Klobuk in der Herzegovina. *Jhrb. geol. R. A.*
36. 1902. Zur Kenntniss der Quecksilbererz-Lagerstätten in Spizza (Süd-Dalmatien). *Vehr. geol. R. A.*
37. 1903. Excursionen in Süddalmatien. *IX Intern. Geologen-Kongress. Führer für die Excursionen.*
38. „ Bericht über die Excursion XIII in Süddalmatien. *C.-R. IX Congr. geol. intern. Vienne.*
39. „ Blatt Budua. Geol. Detailkarte von Süd-Dalmatien. 1:25.000. *Beil. zur geol. Specialkarte Oesterr.-ungar. Monar. Geol. R. A.*
40. 1904. Neuere Fortschritte in der Kenntniss der Stratigraphie von Kleinasien. *C.-R. IX Congr. geol. intern. Vienne.*
41. „ Blatt Budua. Erl. zur geol. Detailkarte von Süd-Dalmatien, 1:25.000. *Beil. zur geol. Specialkarte Oesterr.-Ungar. Monar. Geol. R. A.*
42. 1905. Mährisch-Neustadt und Schönberg. 1:75.000. *Geol. Specialkarte Oesterr.-ungar. Monar. Geol. R. A.*
43. „ Mährisch-Neustadt und Schönberg. Erläut. zur geolog. Karte Oesterr.-ungar. Monar. *Ibid.*
44. „ Nachträge zu den Erläuterungen des Blattes Mährisch-Neustadt und Schönberg der geologischen Spezialkarte. *Jahr. geol. R. A.*
45. „ Vorläufige Mitteilung über die Tertiärablagerungen von Davas in Kleinasien. *Anz. Akad. Wiss.*
46. 1906. Notiz über die eruptiven Bildungen der Triasperiode in Süddalmatien. *Verh. geol. R. A.*
47. „ Bemerkungen über den eocänen Flysch in dem südlichsten Teile Dalmatiens. *Ibid.*
48. 1906. Das Oberkarbon in der Gegend von Castellastua in Süddalmatien und dessen triadische Hülle. *Verh. geol. R. A.*
49. 1908. Über die jurassischen und cretacischen Ablagerungen von Spizza in Süddalmatien. *Ibidem.*

50. 1909. Blatt Spizza. Südhälfte. Geol. Detailkarte von Süddalmatien, 1:25.000. *Beil. zur geol. Specialkarte Oesterr-ungar. Monar. Geol. R. A.*
51. „ Blatt Spizza. Nordhälfte, 1:25.000. *Ibid.*
52. 1911. Tithon in dem Gebiete des Blattes Budua und in den angrenzenden Teilen des Blattes Cattaro. *Verh. geol. R. A.*
53. 1912. Blatt Spizza. Erl. zur geol. Detailkarte von Süddalmatien, 1:25.000. *Beil. zur geol. Specialkarte Oesterr-ungar. Monar. Geol. R. A.*
54. 1913. Zur Geologie der Umgebung der Bocche di Cattaro. *Verh. geol. R. A.*
55. 1916. Beitrag zur Kenntniss der Conchylienfauna des marinen Aquitanien von Devas in Karien (Kleinasien). I Theil. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Bd. 125.*
56. 1917. Der Bau der Insel Mezzo (Lopud) und Calametta (Kolocep) sowie des Scoglio S. Andrea bei Ragusa (Karte 1:25.000). *Jhrb. geol. R. A.*
57. 1919. Beitrag zur Kenntniss der Conchylienfauna des marinen Aquitanien von Devas in Karien (Kleinasien). II Teil. *Sitz. Ber. Akad. Wiss. Bd. 128.*
58. 1921. Kilka uwag o tektonice pasa mioceńskiego w okolicy Bochni. (Quelques remarques sur la tectonique du terrain miocène aux environs de Bochnia). *Rés. franç. Spraw. P. I. G., t. I. Bull. du Serv. Géol. de Pologne, vol. I.*
59. 1922. Kilka spostrzeżeń geologicznych, poczynionych w r. 1921 w okolicach Bochni. (Quelques observations géologiques effectuées en 1921 dans les environs de Bochnia). *Rés. franç. Pos. Nauk. P. I. G., Nr. 3. Séances Serv. Géol. de Pologne, No. 3.*
60. 1923. Spostrzeżenia geologiczne w podkarpackiej strefie okolic Bochni. (Observations géologiques dans la zone subcarpathique des environs de Bochnia). *Rés. franç. Spraw. P. I. G., t. II. Bull. Serv. Géol. de Pologne, vol. II.*
61. 1924. Badania na terenie mioceńskim na wschód od Bochni i na wschód od Wieliczki. (Recherches dans le terrain miocène à l'Est de Bochnia et à l'Est de Wieliczka). *Rés. franç. Ibidem.*
62. 1925. Geologisches aus der näheren Umgebung von Ercegnovi (Castelnuovo) in Süddalmatien. *Vehr. geol. R. A.*
63. 1926. O budowie rąbka fliszu w okolicy Bochni. (Über den Bau des Flyschsaumes in der Gegend von Bochnia). *Rés. allm. Spraw. P. I. G., t. III. Bull. Serv. Géol. de Pologne, vol. III.*
64. 1927. Geologische Detailkarte des Gebirges um Budua in Süddalmatien. Karte 1:25.000. *Jhrb. geol. R. A.*
65. 1930. Uwagi dotyczące utworów lądowych w okolicy jeziora Buldur w Azji Mniejszej. Bemerkungen über die Binnenaablagerungen in der Umgebung des Buldur Giöl. in Kleinasien. *Roczn. Pol. Tow. Geol. t. VI, Anm. Ser. Géol. de Pologne, vol. VI.*
66. 1932. Objaśnienie szczegółowej mapy geologicznej strefy podkarpackiej w okolicach Bochni, Mapa 1:25.000. (Erläuterung zur geologischen Detail-Karte der subkarpathischen Zone von Bochnia. Karte 1:25.000). *Rés. allm. Spraw. P. I. G., t. VII, z. 2. Bull. Serv. Géol. de Pologne, vol. VII, livr. 2.*

GEJZA BUKOWSKI

(1858 — 1937).

Souvenirs posthumes.

RÉSUMÉ

GEJZA BUKOWSKI naquit en 1858 à Bochnia, dans la voïévodie actuelle de Cracovie. Il étudia la géologie à Vienne sous la direction de E. SUESS et M. NEUMAYR. Après avoir terminé ses études, il fut pendant plusieurs années l'assistant de ce dernier. En 1888 il entra au service de la Geologische Reichsanstalt de Vienne, où il fut finalement nommé géologue en chef, et y resta jusqu'à la dissolution de l'empire autrichien. De 1919 à 1926, il travailla au Service Géologique de Pologne puis prit sa retraite et passa les dernières années de sa vie à Bochnia où il mourut, le 1 février 1937.

Les premières études de BUKOWSKI portèrent sur le Jurassique de Częstochowa, en Pologne. Il publia une monographie détaillée de ces formations (3). En sa qualité de membre de la Geologische Reichsanstalt, il travailla principalement en Moravie et dans la Dalmatie du Sud. En sus d'études de moindre importance de ces régions, BUKOWSKI dressa la feuille de Märisch-Neustadt — Schönberg (versant SW des Monts Sudètes) à l'échelle du 75.000^eème (42, 43) ainsi que plusieurs feuilles, intitulées Spizza et Budua (extrémité méridionale de la Dalmatie) de la Carte Spéciale au 25.000^eème (39, 41, 50, 64). Entre 1887 et 1891, l'Académie des Sciences de Vienne envoya BUKOWSKI en mission aux îles de Rhodos, Kasos et Samos et en Anatolie. Comme résultats de ces voyages BUKOWSKI publia, en plus de nombreux rapports et notes, une monographie importante sur l'île de Rhodos, avec carte à l'échelle du 120.000^eème (31) et une autre sur la Faune Malacologique levantine de cette île (22, 27). BUKOWSKI consacra les dernières années de son activité scientifique en Pologne à l'étude des environs de Bochnia, sa ville natale, et dressa la carte géologique au 25.000^eème du bord des Karpates et de leur avant-pays dans les limites de cette région.

St. K.

